

વાંચન, લેખન, ગણન કૌશલ્ય : એક સર્વેક્ષણાત્મક અભ્યાસ

સારાંશ

પ્રસ્તુત સંશોધનનો મુખ્ય હેતુ ધોરણ-૮માં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓના વાંચન, લેખન, ગણનનો સર્વેક્ષણાત્મક અભ્યાસ કરવાનો હતો. જેમાં નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ સંચાલિત દશ(૧૦) શાળાઓના ધોરણ-૮ના કુલ ૬૪૦ વિદ્યાર્થીઓનો નમૂનામાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. વિદ્યાર્થીઓના વાંચન, લેખન, ગણનના માપન માટે જી.સી.ઇ.આર.ટી. દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ માપદંડનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથક્કરણ ટકાવારીની મદદથી કરવામાં આવ્યું હતું. વાંચન સંદર્ભે ફક્ત ૧૩.૫૯% વિદ્યાર્થીઓ મોટા ફકરાનું વાંચન કરી શકતા હતા, ૨૩.૨૮ % વિદ્યાર્થીઓ જ આરોહ-અવરોહ સાથે વાંચન કરી શકતા હતા અને ૩૩.૨૮ % વિદ્યાર્થીઓ જ અર્થગ્રહણ સાથે ફકરાનું વાંચન કરતા જોવા મળ્યા હતા. લેખન સંદર્ભે ૧૪.૮૪ % વિદ્યાર્થીઓ જોડાક્ષર વાળા ફકરાનું શ્રુતલેખન કરી શકતા હતા, ૧૯.૦૬ % વિદ્યાર્થીઓ જ ફકરામાં વિરામ ચિહ્નોનો ઉપયોગ કરવા સમર્થ હતા અને ૨૯.૬૮% વિદ્યાર્થીઓ જ મૌલિક લેખન કરવા સક્ષમ હતા. જ્યારે ગણન સંદર્ભે ૧૩.૪૩% વિદ્યાર્થીઓ ભાગાકારના દાખલા કરી શકતા હતા, ૧૯.૫૩% વિદ્યાર્થીઓ જ સરવાળાના વ્યાવહારિક દાખલા ગણવા સમર્થ હતા અને ૨૫.૦૦% વિદ્યાર્થીઓ જ ગુણાકાર-ભાગાકારના વ્યાવહારિક દાખલાની ગણતરી કરવા સક્ષમ હતા.

ચાવીરૂપ શબ્દો : વાંચન, લેખન, ગણન, કૌશલ્ય, પૃથક્કરણ, સર્વેક્ષણ વગેરે.

પ્રસ્તાવના

શિક્ષણ એ આજીવન ચાલતી પ્રક્રિયા છે. શિક્ષણ દ્વારા વ્યક્તિને વાંચન, લેખન, ગણન શીખવી તેનામાં વિવિધ મૂલ્યો વિકસાવી જીવન જીવવાની કળાના આવશ્યક કૌશલ્યો ખીલવી, સમાજનો ઉત્તમ નાગરિક બને તેવા ગુણોનું સિંચન કરવાનું છે. આ હેતુ પરિપૂર્ણ કરવા જી.સી.ઇ.આર.ટી. દ્વારા સમગ્ર ગુજરાતમાં વિવિધ તબક્કાઓમાં વાંચન, લેખન, ગણન અભિયાન શરૂ કરવામાં આવ્યું.

વાંચન, લેખન, ગણન અભિયાનનો ઉદ્દેશ ધોરણ-૩ થી ૮ના તમામ વિદ્યાર્થીઓને ભાષા અને ગણિત જેવા મુખ્ય વિષયોમાં નિપૂણ બનાવવાનો છે. વિદ્યાર્થીઓની ભાષા અને ગણિત સંબંધિત દરેક પ્રકારની કચાશ દૂર થાય તે માટે જી.સી.ઇ.આર.ટી. દ્વારા આ માટેનું સાહિત્ય મોડ્યુલ સ્વરૂપે તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. વિદ્યાર્થીઓના વાંચન, લેખન, ગણનના માપન માટે જી.સી.ઇ.આર.ટી. દ્વારા નમૂના સ્વરૂપ સાર્વત્રિક ક્રમમાપદંડ બનાવવામાં આવ્યો છે.

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં ધોરણ-૮નાં વિદ્યાર્થીઓના ભાષા સજ્જતા અને ગાણિતિક કૌશલ્યોના માપન માટેનો નમ્ર પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે. અહીં વિદ્યાર્થીઓની ભાષાકીય અને ગાણિતિક શૈક્ષણિક સિધ્ધિનું માપન કરી તેની રજૂઆત કરવામાં આવી છે.

અભ્યાસના હેતુઓ

પ્રસ્તુત અભ્યાસના હેતુઓ નીચે મુજબ છે.

૧. ધોરણ-૮નાં વિદ્યાર્થીઓના વાંચન કૌશલ્યનો અભ્યાસ કરવો.
૨. ધોરણ-૮નાં વિદ્યાર્થીઓના લેખન કૌશલ્યનો અભ્યાસ કરવો.
૩. ધોરણ-૮નાં વિદ્યાર્થીઓના ગણન કૌશલ્યનો અભ્યાસ કરવો.

અભ્યાસનો નમૂનો

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં નગર પ્રાથમિક શિક્ષણ સમિતિ, સુરત સંચાલિત કુલ ૩૨૪ પ્રાથમિક શાળાઓના ધોરણ-૮નાં વિદ્યાર્થીઓનો વ્યાપ વિશ્વમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો.

આ પૈકી ૬૧(૧૦) પ્રાથમિક શાળાઓની યાદૃષ્ટિક પસંદગી કરવામાં આવી હતી. આ ૬૧ શાળાઓના ધોરણ-૮માં અભ્યાસ કરતા તમામ ૬૪૦ વિદ્યાર્થીઓને નમૂના તરીકે પસંદ કરવામાં આવ્યા હતા.

અભ્યાસની પદ્ધતિ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં વિવિધ વર્ણનાત્મક સંશોધન પદ્ધતિઓ પૈકી સર્વેક્ષણ પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો.

અભ્યાસનું ઉપકરણ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં નમૂનાના પાત્રો પાસેથી માહિતી મેળવવા માટે જી.સી.ઇ.આર.ટી. દ્વારા વાંચન, લેખન, ગણન અભિયાન અંતર્ગત પ્રાથમિક શાળાના બાળકોના પાયાના આ ત્રણ કૌશલ્યના માપન માટે બનાવવામાં આવેલ માપદંડનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં વિદ્યાર્થીઓના વાંચન, લેખન અને ગણન કૌશલ્યના માપન માટે ૦ થી ૧૦ ગુણાંકનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. આ માપદંડ સમગ્ર ગુજરાતના પ્રાથમિક શાળાના બાળકો માટે ઉપયોગ કરવામાં આવતો હોવાથી અહીં આ માપદંડનો ઉપયોગ એક પ્રમાણિત ઉપકરણ તરીકે કરવામાં આવ્યો હતો. આ માપદંડ અનુસાર ૦ થી ૧૦ તરફ જતા વિદ્યાર્થીઓના કૌશલ્યમાં સુધારો થતો જોવા મળે છે. આ માપદંડ વખતો વખતના સુધારા સાથે જી.સી.ઇ.આર.ટી.ની વેબ સાઇટ પર ઉપલબ્ધ હોય છે.

માહિતી એકત્રીકરણ

જી.સી.ઇ.આર.ટી. દ્વારા વાંચન, લેખન, ગણન માટે બનાવવામાં આવેલ માપદંડનાં ઉપયોગ દ્વારા શિક્ષકે વિદ્યાર્થીઓના વાંચન, લેખન, ગણન કૌશલ્ય અનુસાર ૦ થી ૧૦ આપવાના હતા. તા. ૩૧/૮/૨૦૧૬ સુધી નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શાળાઓમાંથી વાંચન, લેખન, ગણનની માહિતી પ્રાપ્ત કરવામાં આવી હતી. માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં નમૂનાના પાત્રો પાસેથી પ્રાપ્ત માહિતીના પૃથક્કરણ માટે વાંચન, લેખન, ગણન કૌશલ્ય અનુસાર ૬૪૦ બાળકોના ગુણને આધારે આવૃત્તિની ગણતરી કરી તેના આધારે ટકાવારી શોધવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ આ ટકાવારીને આધારે પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથક્કરણ કરી અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું હતું.

અભ્યાસના તારણો

ઉપરોક્ત હેતુઓને ધ્યાનમાં રાખી પ્રાપ્ત માહિતીના પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન દ્વારા નીચેના તારણો પ્રાપ્ત થયા જે નીચે મુજબ છે.

૧. વાંચન સંદર્ભે નીચે મુજબના તારણો પ્રાપ્ત થયા હતા.

- ૩.૫૯% વિદ્યાર્થીઓ જોડાક્ષરવાળા શબ્દો વાંચી શકે છે.
- ૧૧.૨૫% વિદ્યાર્થીઓ જ સાદા અને જોડાક્ષરવાળા શબ્દો વાંચી શકતા હતા.
- ૧૩.૯૦% વિદ્યાર્થીઓ જ બે-ત્રણ વાક્યનો ફકરો વાંચી શકે છે.
- ૧૩.૫૯% વિદ્યાર્થીઓ મોટા ફકરાનું વાંચન કરી શકતા હતા.
- ૨૩.૨૮ % વિદ્યાર્થીઓ જ આરોહ-અવરોહ સાથે વાંચન કરી શકતા હતા.
- ૩૩.૨૮ % વિદ્યાર્થીઓ જ અર્થગ્રહણ સાથે ફકરાનું વાંચન કરતા જોવા મળ્યા હતા.

૨. લેખન સંદર્ભે નીચે મુજબના તારણો પ્રાપ્ત થયા હતા.

- ૬.૭૧% વિદ્યાર્થીઓ જોડાક્ષરવાળા શબ્દોનું શ્રુતલેખન કરી શકે છે.
- ૧૨.૫% વિદ્યાર્થીઓ જ સાદા અને જોડાક્ષરવાળા વાક્યોનું શ્રુતલેખન કરી શકતા હતા.
- ૧૩.૧૨% વિદ્યાર્થીઓ જ બે-ત્રણ વાક્યના ફકરાનું શ્રુતલેખન કરી શકતા હતા.
- ૧૪.૮૪ % વિદ્યાર્થીઓ જોડાક્ષર વાળા ફકરાનું શ્રુતલેખન કરી શકતા હતા,
- ૧૯.૦૬ % વિદ્યાર્થીઓ જ ફકરામાં વિરામ ચિહ્નનો ઉપયોગ કરવા સમર્થ હતા અને
- ૨૯.૬૮% વિદ્યાર્થીઓ જ મૌલિક લેખન કરવા સક્ષમ હતા.

૩. જ્યારે ગણન સંદર્ભે નીચે મુજબના તારણો પ્રાપ્ત થયા હતા.

- ૬.૮૭% વિદ્યાર્થીઓ જ સાદી બાદબાકીના દાખલા ગણી શકતા જોવા મળ્યા હતા.
- ૧૭.૯૬% વિદ્યાર્થીઓ જ દશકા વાળી બાદબાકીના દાખલા ગણી શકતા હતા.
- ૧૪.૦૬% વિદ્યાર્થીઓ જ ગુણાકારના દાખલા ગણવા સક્ષમ જોવા મળ્યા હતા,
- ૧૩.૪૩% વિદ્યાર્થીઓ ભાગાકારના દાખલા કરી શકતા હતા,
- ૧૯.૫૩% વિદ્યાર્થીઓ જ સરવાળાના વ્યાવહારિક દાખલા ગણવા સમર્થ હતા અને
- ૨૫.૦૦% વિદ્યાર્થીઓ જ ગુણાકાર-ભાગાકારના વ્યાવહારિક દાખલાની ગણતરી કરવા સક્ષમ હતા.

સમાપન

માનવ વિકાસ થકી જ દેશનો વિકાસ થાય છે, માનવ વિકાસ માટે શિક્ષણ એક અનિવાર્ય સાધન છે. શિક્ષણ દ્વારા માનવ સ્વનો વિકાસ સાધી શકે છે. વિદ્યાર્થીઓનો સર્વગીણ વિકાસ કરવા માટે વાંચન, લેખન, ગણન કૌશલ્યનો વિકાસ થાય તે અતિઆવશ્યક છે. તો ચાલો શિક્ષકો, વિદ્યાર્થીઓ, વાલીઓ અને આપણે સૌ આ ભગીરથ કાર્યમાં જોડાઈને દેશને વિકાસને પંથે લઈ જઈએ.

સંદર્ભ

- I. ઉચાટ, ડી.એ. (૨૦૦૫). શિક્ષણ અને સામાજિક વિજ્ઞાનોમાં સંશોધનનું પદ્ધતિશાસ્ત્ર. રાજકોટ : સાહિત્ય મુદ્રણાલય પ્રા.લિ.
- II. ઉચાટ, ડી.એ. (૨૦૦૫). ગુણાત્મક સંશોધન. રાજકોટ : સાહિત્ય મુદ્રણાલય પ્રા. લિ.
- III. પારેખ, બી. અને ત્રિવેદી, એમ. (૨૦૧૦). શિક્ષણમાં આંકડાશાસ્ત્ર. અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.
- IV. શાહ, બી.ડી. (૨૦૧૨). શૈક્ષણિક સંશોધન. અમદાવાદ : પ્રમુખ પ્રકાશન.

*****

Dr. Rajesh R. Rathod
Assistant Professor
Indian Institute of Teacher Education
Gandhinagar

Copyright © 2012 - 2017 KCG. All Rights Reserved. | Powered By: Knowledge Consortium of Gujarat